

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Ervditione Religiosorum

Humbertus <de Romanis>

Ingolstadii, 1591

VD16 H 5888

IV. Libri. Pars I.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-50980](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-50980)

QUARTVS LIBER

ERVDITIONIS RELIGIO-

forum. In cuius prima parte agitur
de eruditione animi.

CAPVT I.

N præcedentibus ostensum est, quomodo is qui in religione est, se debeat habere ad mundum, ad corpus proprium, & ad inuisibilem aduersarium. In hac parte ostendendum est quomodo debeat ordinare animum. Et primò ordinatio animi commendabitur. Secundò agetur de diuersis ordinationibus. Tertiò tangetur de aliquibus inordinationibus. Circa primum notandum, quòd ordinatio animi multum facit ad pacem & tranquillitatem. Sicut lapis naturaliter non quiescit sursum, imò tendit ad locum sibi congruentem, & cum illuc peruenerit, quiescit: sic animus inordinatus non quiescit. August. Minus ordinata inquieta sunt: ordinata autem quiescunt. Idem in li. confes. Iussisti Domine, & sic est, vt pœna sibi sit omnis inordinatus animus. Idem in lib. de Ciuit. Dei. Pax omnium rerum, est tranquillitas ordinis. Ordinatio etiam multum facit ad decorem. Creatura rationalis ordinem suum seruans, est creaturarū pulcherrima. Si verò non seruat ordinem suū, turpissima. Si ignoras te, ô pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregū tuorū. Anima dignitatē suam agnoscēs, nec secundum

Lib. 1. ca. 13.

Lib. 19. ca. 13. in prim.

Can. 1.

eam ordinem suum seruans, brutis inferior et
 ficitur. Adeò facit ordo ad decorem, vt mala
 quæ in se sunt turpia, à Deo ordinata, bonorum
 pulchritudinem non impediunt, sed potius au-
 geant: vel in veritate vel in apparentia. Augusti-
 nus in lib. de Ciuitate Dei: Mala voluntas, qui
 ordinem naturæ seruare noluit, non ideo in
 Dei leges omnia bene ordinantis effugit. Qui
 sicut pictura cum colore nigro suo loco posita
 venustior est: ita vniuersitas rerum, si quis posita
 intueri, etiam cum peccatoribus pulchra est
 quamuis ipsos per se consideratos sua deforma-
 tas deturpet. Idem in libro de natura boni: Ma-
 lum bene ordinatum, eminentius commendat
 bona. Item ordinatio multum facit ad fortitu-
 dinem. Anima bene ordinata terribilis est ho-
 stibus suis, scilicet dæmonibus & vitiis, vt ca-
 strorum acies ordinata. Exercitus inordinatus
 facile vincitur: ordinatus verò ab hostibus te-
 metur. Cum dispositione inicitur bellum. Anima
 ordinem suum seruans, cum sit propinqua ad
 tissimo, est valde in eminenti loco, hostibus suis
 superior: ideo non timet eos. Psal. Super inimi-
 cos meos despexit oculus meus. Boëtius in li-
 bro de consolatione. Mali circa diripiendas in-
 utiles sarcinulas occupantur: boni au-
 tem desuper irrident vilissi-
 ma quæq; rapi-
 entes.

Cant. 6.

Pro. 24.

Secundum

*Secunda pars principalis de ordinatione rationis
quantum ad actum cogitandi.*

CAPVT II.

Sequitur de diuersitatibus ordinationum. Et notandum quòd ordinandæ sunt animæ vires: ordinandæ sunt & virtutes. Prouidenda est ordinatio, & respectu temporum, & respectu locorum. In ordinatione animæ quantum ad vires, primo intendendum est ordinationi rationis: quia cum ratio ordinata fuerit, ipsa alias vires ordinabit. Ad ordinationem rationis pertinet, vt eius operatio actus aliarum viriũ præcedat. Bernardus in libro de consideratione. *Lib. 1. circa medium illius.* Non te totum, nec semper des actioni: sed considerationi aliquid tui, & cordis & temporis, sequestra. Consideratio ipsius actionis partes, benigna præsumptione suas facit: peragendo quodammodo & præordinando quæ agenda sunt necessario: ne fortè quæ præuisa & meditata, esse poterant proficuo, præcipitata magis periculo fiant. Item ad rationis ordinationem pertinet, vt seruus Dei sibi prius, ampliusq; quam alteri intendat. Bernardus in libro de consideratione: *Lib. 2. inter princip. & medium.* A te tua consideratio inchoet: ne frustra extendaris ad alia, te neglecto. Quid tibi prodest, si vniuersum mundum lucreris, te vnum perdens? noueris licet omnia mysteria, noueris lata terræ, alta cœli, profunda maris: si te nescieris, eris similis ædificanti sine fundamento, ruinam non structuram faciens. Non est sapiens qui sibi non est sapiens. A te incipiat tua consideratio: non solùm autem, sed & in te finiatur.

Tu primus tibi: tu tibi vltimus. Considera
 sic progrediatur, vt non egrediatur: sic exeat,
 non deserat. In acquisitione salutis tuæ nemo tibi
 germanior. In libro de vita solitaria. Egregium
 instrumentum corporis oculus: si sicut caetera,
 sic etiam seipsum posset videre. Quod cum
 interiori oculo cōcessum fit, si ad exterioris ex-
 emplum seipsum negligens, vacat circa aliena
 cum multum vult, non sufficit redire ad se-
 ipsum. Tibi vaca multum: tu ipse tibi sollicitu-
 dinis materia es. Pertinet etiam ad rationis or-
 dinationem, vt seruus Dei prius audiat, quam
 docere præsumat: prius ea quæ in doctrina fidei
 sibi apposita sunt, prudenter intelligat: vt qua-
 lia sibi apposita sunt, potest preparare studeat. Au-
 ditacens, & pro reuerentia accedet tibi bona
 gratia. Ordinanda est ratio quantum ad actum
 cogitandi, inquirendi, iudicandi, memoran-
 di, interrogandi, seu eloquendi. Quantum ad
 actum cogitandi, ordinanda est ratio, vt non
 solum cogitationes peruersas, sed otiosas ca-
 ueat: cogitationibus verò ad vsum vitæ, vel ad
 cultum Dei pertinentibus intendat, ordinatio
 rationis quantum ad actum cogitandi multum
 dependet ex dispositione voluntatis. In libro
 de vita solitaria: Voluntas in omni cogitatio-
 ne princeps est: & necessario principatum vo-
 luntatis sequitur omnis tenor cogitationis. Tri-
 a enim sunt quæ cogitationem faciunt: volun-
 tas ipsa, memoria, & intellectus. Voluntas co-
 git memoriam, vt proferat materiam: cogit
 intellectum ad formandum quod profertur.
 In eodem: Cogitationum, aliæ bonæ & sanctæ

Bernard.

Eccl. 32.

Bernard.

& dignæ Deo: aliæ malæ & peruersæ quæ separant à Deo: aliæ vanæ & otiosæ, à quibus aufert se Deus. Hinc etenim dicitur, quòd peruersæ cogitationes separant à Deo: & quia Spiritus sanctus aufert se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. Intellectus ipse est, qui quocunque seu in bonum, seu in malum applicatus fuerit, naturaliter viget: sed alius inuenitur sibi relictus: alius gratia illuminatus. Ille seculi rebus & feriis & nugatoriis se non negat: hic non nisi dignis se rebus accommodat. Ille sæpe operatur, sicut sibi relictus, & vitio infectus, ex vitio rationis & vitio corruptæ voluntatis texens malas peruersasque cogitationes, quibus semetipsum qui cogitat spontè separat à Deo: hic autem sicut illuminatus & virtuti affectus, operatur pietatè, quæ cogitantem cõiungit Deo. Cogitationes sine intellectu ipsæ sunt vanæ & otiosæ, neutro intellectui per cogitationis intentionem se applicantes; nõ repente perimentes, sed paulatim corrumpentes; occupantes tempus, necessaria impediètes, & animũ inficientes; & nõ tam cogitationes, quàm ex veris vel imaginariis recordationibus simulachra quædã cogitationum, seu ipsæ recordationes, vltro multipliciter in memoriã scaturiunt; in quibus passio quædã voluntatis potius esse videtur, quàm actio: cum nulla sit in eis cogitantis intentio: cum id quod sponte ebullit de memoria, formandum se offert intellectui nõ curanti: & quicquid agitur, potius agi videtur in somno dormientis, quàm in acie cogitantis: vbi tamen & si repellere à seipso Spiritum sanctum non est in voto cogitantis, fit tamen ex culpa ne-

Sap. 1.

gligentis, vt spiritus disciplinæ meritò se auferat à cogitationibus indisciplinatis. Ad ordinationem rationis quantum ad actum cogitandi quatuor multum valent. Primum est boni transitorij contemptus. Amorem boni transitorij comitatur turba cogitationum tumultuosarum. E conuerso. Contemptus boni transitorij habet solitudinem. Gregorius super illud: Qui ædificant sibi solitudines. Omnis terrenus densis tumultibus premitur: & frequentia desideriorum quasi turbarum calcatur. Idem: Sancti viri qui nihil huius mundi appetunt: nullis proculdubio in corde tumultibus premuntur. Secundum est sensuum exteriorum custodia. Sicut custodia portæ ad hoc valet, vt non intret, qui intrare non debet: sic custodia sensuum ad hoc valet, vt cogitatio mala ad cor non intret: Claude ostia tua super te. Tertium est vigilantia, qua cogitationes malæ quæ oriuntur, & causæ eorum deprehenduntur. Quartum est virilitas ad operandum, qua cogitationes malæ in corde nasci prohibentur. & si natæ fuerint, expelluntur. Hæc duo nobis commendantur: Vigilare, inquit, state in fide, viriliter agite. Qui cogitationibus malis carere desiderat, cogitationibus bonis cor occupare studeat. Bernardus distinguit diuersa genera cogitationum, à quibus multa sollicitudine cauere necesse est eos, qui conuertuntur ad cor: & dignum Deo in semet ipsis templum exhibere festinant. Sunt enim nonnullæ cogitationes penitus otiosæ, quas tam facile abiicere quàm repellere potest anima seipsum habitans in corde suo, & assistens domi-

Job. 3.

Lib. 4. cap.

39. in prin.

Lib. 4. cap.

34. in prin.

Isa. 26.

1. Cor. 16.

*In serm. de
triplici ge-
nere cogi-
tationum.*

matorum

matori vniuersæ terræ. Sunt & aliæ violentę magis & fortius adhærentes, quæ ad necessitatem animæ pertinent: & quasi ex eodem limo assumptæ, de quo & nos: quæ si paululum infederint, euelli nequeunt sine læsione & difficultate. Sæpe enim sic afficit nos carnalis cogitatio de necessariis corporis, vt vix eradicari possit à nobis: & quia limosa cùm sit & viscosa, limosam similiter inuenit terram. Nō sine caussa dictum est, hominem non plasmatum de terra qualibet, sed de limo. Oportet reprimere, quem extinguere non possumus appetitum, vt quàm cito mentem ingreditur, crescere non sinatur: sed sicut dicit Scriptura, sub nobis sit appetitus, & nos dominemur illius. Est & tertium cogitandi genus immundum nimis & fœtidum, quod nec admittere quidem vlla ratione debemus, sed à longè præsentire fœtorem, & tota virtute repellere, ad gemitus conuersi, lachrymis & suspiriis inuocantes Spiritum sanctum, qui adiuuet infirmitatem nostram. Dico autem cogitationes illas immundas penitus & fœtidas, quæ ad luxuriam, ad inuidiam, & vanam gloriam pertinent, cæteraq; vitia detestanda.

De ordinatione rationis quantum ad actum inquirendi.

CAPVT III.

Quantum ad actum inquirendi, ordinanda est ratio, vt caueat ne nimis difficilia vel inutilia inquireat: Non erigas oculos tuos ad o- *Pro. 23.*
pes quas habere non potes, sed prudentiæ tuæ

K 5   pone

Eccl. 3.
Rom. 12.

Eccl. 3.

Isa. 19.

Bernard.

pone modum. Altiora te, ne quæsieris: & fortiora te, ne scrutatus fueris. Non plus sapere quàm oportet sapere. Seneca. Id quærere quod potes inuenire: id discere quod potes scire. In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter. Confundentur qui operantur linum: plectentes & texentes subtilia. Item ordinanda est ratio, quantum ad actum sciendi, scilicet ordinem, studium & finem. Bernardus super Cantic. Scias quo ordine, quo studio, quo fine nosse quæque oportet. Quo ordine, ut illud prius, quod maturius ad salutem. Quo studio; ut id ardentius quod vehementius ad amorem. Quo fine: ad ædificationem tui, & proximi. Sunt enim qui scire tantum volunt, ut sciant: & turpis curiositas est: & sunt qui scire volunt, ut sciatur, & turpis vanitas est: & sunt qui scire volunt, ut scientiam vendant: & turpis questus est: & sunt qui scire volunt, ut ædificent, & charitas est: & sunt qui scire volunt ut ædificentur, & prudentia est. De studio eius qui nouus est in religione, dicitur in libro de vita solitaria. Nouo in Christo homini ad exercenda eius interiora, melius & tutius proponuntur legenda & meditanda Redemptoris nostri exteriora: & ostendendum in eis exemplum humilitatis, prouocatio charitatis, & affectus pietatis; & de Scripturis sanctis, & sanctorum patrum tractatibus, moralia quæque & planiora. Proponenda etiam sunt ei gesta, & passiones sanctorum: ubi nec laborandum fit ei in planicie historiali: & semper aliquid occurrat, quod nouitij animum excitet ad amorem Dei, & contemptum sui.

Porro

Porro alia historia delectant quidem cum leguntur, sed non edificant: quin potius mentem inficiunt: & in tempore orationis vel spiritualis meditationis inutilia quæque vel noxia scaturire faciunt memoriam. Lectionis quidem modum sequi solet similis meditatio. Difficilium etiam Scripturarum lectio fatigat, non reficit teneriorem animum: frangit intentionem: hebetat sensum vel ingenium.

De ordinatione rationis quantum ad actum iudicandi.

CAPVT IIII.

ORdinanda est ratio, quantum ad actum iudicandi, ut ab his que non sunt nostri iudicij, humiliter se temperet: ea vero que sunt nostri iudicij, diligenter examinet. Nostri iudicij non sunt, que nobis incerta sunt. de quibus dicit glossa, super illud: Nolite iudicare. Duo sunt, in quibus temerarium iudicium cauendum est. Sunt enim quedam media & incerta, de quibus ignoramus, quo animo fiant, que bene vel male possunt fieri. Nescimus qualis futurus est, qui nunc apparet malus: de cuius correctione desperare, eumque quasi abiectum reprehendere, temerarium iudicium est: Nolite ante tempus iudicare. Inferiores etiam non debent iudicare superiores. *Glos. super Matt. 7.* Temerarium est, quando quibus commissum non est, iudicant. *Matth. 7.* Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? *Rom. 14.* Ea que nostri iudicij sunt, diligenter sunt examinanda. Senec. Prudentis est examinare consilia: & non facile credu-

Matth. 7.
Glossa ord.
ibid.

1. Cor. 4.

Matth. 7.
Rom. 14.

Eccl. 19.

credulitate ad falsa prolabi: Qui cito credit, leuis corde est. Non est admittenda sententia in consensu credulitatis, nisi examinata. Seneca Opiniones tuæ iudicia sint. Sicut in disputationibus non admittimus, nisi manifestè vera: ve quæ vis probationis extorsit: sic & consensum credulitatis non debemus admittere, nisi vel manifesta sint, vel ea de quibus sit nobis plena fides. quod præcipuè seruandum est in his quæ non expedit nobis credere: vt sunt mala de proximo, vel bona siue alta de nobis. Mala credita de proximo faciunt ad hoc, quòd eum despiciamus, vel minus eum amemus: quæ nobis non expediunt. Alta credita de nobis, reddunt nos tumentes, & bonorum insusceptibiles: Vt

*Isa. 5.**Rom. 12.**1. Tim. 6. 17.*

qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes: Nolite esse prudentes apud vobismetipsum: Diuitibus huius sæculi præcipe, non sublimè sapere. Magna æstimatio sua est velut albugo in oculo interiori, visum impediens. Gregorius in pastoralis: Pupilla oculi nigra videt: & albuginem tolerans nihil videt quia humanæ sensus cogitationis si stultum & peccatorem se intelligit, cognitionem claritatis apprehendit. Si autem candorem sapientiæ seu iustitiæ sibi attribuit, à luce se supernæ claritatis excludit. Vbi humilitas, ibi sapientia. Gregorius. Prima stultitia angeli fuit elatio cordis. Vera

*Lib. 1. pastor. ca. 6. 17.
à medio.*

*Pro. 11.**Bernard.*

sapientia hominis, est humilitas suæ æstimationis. In libro de vita solitari: Omnis superbia est stulta.

De ordinatione rationis quantum ad actum
memorandi.

CAPVT V.

ORdinanda est ratio, quatum ad actum memorandi. Et notandum quod memoratiuæ rationis triplex est actus. Primus est, species intelligibiles retinere; secundus est eas repræsentare; tertius est amissas reparare, & hoc est reminisci. Ad ordinationem memoratiuæ pertinet, vt salubria libenter memoremur: noxia verò obliuiscamur. De salubribus, quæ laudabiliter memoramur, aliqua tangamus. Primo commendabilis est memoria benefactoris vel beneficij: & maximè memoria creatoris vel redemptoris. Memento creatoris tui. Hoc facite *Eccl. 8.18.*
in meam commemorationem. Mementote diei *Luc. 22.*
huius qua egressi estis de Ægypto. Gratiam *Exod. 13.*
deiusoris ne obliuiscaris. Dedit enim pro te a- *Eccl. 29.*
nimam suam. In libro de vita solitaria. Scit, qui- *Bernard.*
cunque sensum Christi habet, quantum Chri-
stianæ pietati expediat: quantum seruum Dei,
seruum redemptoris Christi deceat, & utile sit
ei, vna saltem aliqua diei hora, passionis ipsius
ac redemptionis attentius recolligere benefi-
cia: ad fruendum suauiter in conscientia, & re- *Dent. 6.*
colendum fideliter in memoria. Secundò, me-
moria præceptorum Dei. Erunt verba hæc, quæ
præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea
filiis tuis: & meditaberis sedens in domo tua, &
ambulans in itinere, dormiens atque consur- *Iosue 1.*
gens. Non recedat volumen legis huius de ore
tuo: sed meditaberis in eo diebus & noctibus. *Eccl. 3.*

Quæ

Quæ præcepit tibi Deus, hæc cogita semper.
 Tertio, memoria iustitiæ quam Deus exercuit
 in transgressores mandatorum suorum. In Psal.
Eccl. 18. Memorabor iustitiæ tuæ solius: Memor esto iu-
 dicii mei: sic enim erit & tuum. Mihi heri, & tibi
 hodie. Quarto, memoria diuinæ misericordiae,
 quæ valde necessaria est positis in tribulatione,
 ne in desperationem labantur: Memoratus sum
 misericordiae tuæ Domine, & cooperationis
 tuæ quæ à seculo sunt: qui eruis sustinentes te
 Domine, & liberas de manibus gentium: Me-
 mentote qualiter salui facti sunt patres nostri in
 mari rubro. Quinto, memoria belli spiritualis,
 in quo tot & tanti ceciderunt: Memento belli.
 Hieronymus. Ne in præterita castitate confidas,
 nec Dauide sanctior, nec Salomone potes esse
 sapientior, nec Sampson fortior. Memeto sem-
 per quod paradisi colonum mulier de posses-
 sione sua eiecit. Sexto memoria vite sanctorum,
 quam debemus imitari. Gregorius. Facta præ-
 cedentium consideremus: & non erunt gra-
 uia quæ toleramus. Mementote sermonis mei
 quem dixi vobis: non est seruus maior Domino
 suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur.
 Septimo, Memoria aduersitatis in prosperitate:
 & prosperitatis in aduersitate. In die bonorum
 ne immemor sis malorum: & in die malorum
 ne immemor sis bonorum: Memento pauper-
 tatis in tempore abundantiae, Octauo, memoria
 mortis. In omnibus operibus tuis memorare
 nouissima tua: & in æternum non peccabis. No-
 nõ, memoria status honorabilis, à quo quis de-
 generauit: vt est nobilitas carnalium vel spiri-
 tualium

tuallum parentum : à qua quis cecidit. Sapiens.
 Ad hoc tantum nobilitatis memineris , vt
 cum claritate generis , morum sanctitate con-
 tendas : & cum nobilitate corporis, animi nobi-
 litate proficias. Attendite ad petram vnde excisi *Isai. 51.*
 estis. Attendite ad Abraham patrem vestrum.
 Memor esto vnde excideris , & age pœnitenti- *Apoc. 2.*
 am. Decimò , memoria priorum peccato-
 rum, ad dolendum. Recogitabo tibi omnes an- *Isa. 38.*
 nos meos in amaritudine animæ meæ. Multa
 etiam sunt, quorum est laudabilis obliuio. Pri-
 mò, est laudabilis obliuio iniuriarum: Non me-
 moreris iniuriæ ciuium tuorum. Animus obli- *Leuit. 19.*
 uiosus beneficiorum , & tenax iniuriarum, est
 velut colatorium feces retinens : & quod pu-
 rum est, exire permittens. Secundò, obliuio be-
 neficij alteri dati. Hæc est enim lex beneficij in-
 ter duos (vt ait Sapiens) quod alter statim debet
 obliuisci dati: alter memor esse accepti. Tertiò,
 obliuio delectationum , quas aliquis habuit in
 peccatis. Qui recogitat præterita peccata dele-
 ctando in eis mentem, reuertitur in Ægyptum,
 vt filij Israël: Recordamur piscium quos come- *Num. 11.*
 debamus in Ægypto. Item hoc est respicere re-
 tro, vt vxor Loth, quæ versa est in statuam salis.
 Memores estote vxoris Loth. Quartò, obliuio *Luc. 17.*
 rerū temporalium in viris contemplatiuis. Quæ *Phil. 3.*
 retro sunt obliuiscēs, ad ea verò quæ sunt priora,
 extédens me ipsum. Philosophus loquens de tē-
 perantia perfectorum. Temperantia, inquit, est,
 terrenas cupiditates non reprimere, sed penitus
 obliuisci. Item ad ordinationem memoratiuæ
 pertinet, vt in ea pri^o necessaria reponatur. Si. n.
 primo

*Epist. 89. de
clinando
ad finem.* primo superuacuis repleta fuerint, necessaria non admittit. Seneca: Liberalium artium con-
fectatio verbosos & sibi placentes facit: & ideo non discunt necessaria, quia superuacua didicerunt. Item ad eius ordinationem pertinet, ut caueatur ne multitudine eorum quæ leguntur vel audiuntur, memoria confundatur. Seneca
*Epist. 2. à
med. illius.* Cum multa percurrens, vnum excipe quod illo die decoquas. Idem; Distrahit animum librorum multitudo. Itaque cum legere non possis quantum habueris: sat est habere quantum legas. Ruminatione etiam longa infigendum est memoriæ, quod nolumus obliuisci. Et qui sentit se habere labilem memoriā, Scriptura eius defectum supplere debet. Sapientiam scribe
Eccl. 38. tempore vacuitatis. Bis scripsit Dominus decalogum populo Iudæorum in tabulis lapideis. Etiam habenti tenacem memoriā necessaria est Scriptura, quia, iuxta verbum Senecæ, in memoriā primo senectus incurrit.

*De ordinatione rationis, quantum ad actum
interpretandi.*

CAPVT VI.

ORdinanda est ratio, quantum ad actum interpretandi. Et notandum quod interpretatiua est vis iudicatiua intellectus, & eius duplex est actus: scilicet excogitatio, & significatio. Excogitatio est informatio cogitationis ad exprimendum quod est dicendum. Significatio verò est demonstratio cogitationis formate per verba, vel alia signa. Ad ordinationem interpretatiuæ

tatiæ pertinet, vt quod dicendum est, prius ponderetur in corde quàm proferatur ore. Labia imprudentium, stulta narrabunt: verba autem prudentium statera ponderabuntur. In Psal. Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Iustus os suum reputat os cordis, scilicet vim cognitiuam, cuius est sapientiam meditari: vt os cordis prius loquatur iudicium, scilicet sententiam examinatam. De ordinatione pertinente ad locutionem, habitum est supra. 2. lib.

Eccl. 21.

Secunda pars de ordinatione voluntatis.

CAPVT VII.

Sequitur de ordinatione voluntatis, cui multum intendendum est. Ordinata enim voluntas, fons est omnium bonorum: inordinata verò fons omnium malorum. Nec prodest ordinatio cæterarum virtutum: si voluntas inordinata remanserit. In libro de vita solitaria: Omnis vitij frustra siccat riuus: si fons non fuerit obturatus. In eodem. Bona voluntas in animo est origo omnium bonorum, & omnium mater virtutum; sicut è conuerso mala voluntas, omnium malorum & vitiorum. In eodem: Remissa voluntas facit leuitatem mentis, ex qua prodeunt instabilitas mentis, inconstantia morum, vana lætitia, sæpè vsque ad lasciuiam carnis: vana tristitia nonnunquam vsque ad ægritudinem corporis: & multa alia in negligentia vel transgressione propositi, ex leuitatis vitio venientia. Sic etiam superba voluntas, in magna sæpè cordis inopia, tumentem efficit animum:

Bernard.

L vnde

vnde procedunt vana gloria, fiducia sui, negligentia Dei, iactantia, inobedientia, contemptus, præsumptio, & cæteræ animi pestes: quæ profluere solet ex tumore & vsu superbix. In hunc modum omnia genera vitiorum ex aliquo malæ voluntatis affectu, vel malæ consuetudinis vsu ducunt originem: quæ quanto diutius menti inolita est, tanto fortius hæret, & fortioribus remediis eget: & curam requirit diligentiore. In eodem: Cùm voluntas declinat in ea quæ carnis sunt, concupiscentia carnis est: cùm in curiositatem seculi, concupiscentia oculorum est: cùm in ambitionem gloriæ vel honoris, superbia vitæ est. In eodem legitur de ordinatione voluntatis: Voluntas in spiritualibus, & in his quæ ad Deum sunt, cùm vult quod potest, laudanda est: cùm vult quod non potest, & plusquam potest, regenda est: cùm non vult quod potest, excitanda est & prouocanda. Sæpe enim si non frenatur, impetum facit: & cogitur in præceps. Sæpe non excitatur, dormit & tardat, & obliuiscitur quo tendebat: & facile declinat quasi à latere in obligationes oblatæ delectationis. Ad ordinationem igitur voluntatis pertinent refrenatio & incitatio. Refrenanda est voluntas à malis: vt ea omnino non velit. Non simus concupiscentes malorum. Malum concupiscere: est quasi venenum appetere. Item refrenanda est à minimis bonis: ne nimis ea velit. Bona minima sunt contemnenda: non nimis appetenda. Pluribus sunt nociua quàm vtilia. Vsq; quo stulti quæ sibi noxia sunt cupient? Item refrenanda est, ne velit propter se, quod propter aliud debet velle, vel

è con-

Bernard.

1. Cor. 10.

Pro. 1.

è conuerso. In libro de vita solitaria. Custos ani-
 mæ suæ valde sollicitus debet esse circa custodi-
 am voluntatis suæ, vt prudenter intelligat & di-
 scernat, quod in totum velit, vel volendum sibi
 sit, sicut amor Dei: quid propter illud, sicut a-
 mor proximi. Refrenâda est ne velit simpliciter,
 quod cum modo vel conditione velle debet: vt
 bona temporalia. Augustinus. Quando tempo-
 ralia petitis, cum modo petite, & cum timore
 Deo committite: vt si profint, det: si scit obesse,
 non det. Incitanda est voluntas, vt plus velit v-
 tilia, quàm ea quæ vt frequenter sunt noxia: per-
 manentia, quàm fugientia. Bernardus. Magna
 confusio. Ardentius desiderant seculares perni-
 ciosa, quam nos vtilia: alacrius currunt ad mor-
 tem, quàm nos ad vitam. Augustinus. O si posse-
 mus homines excitare, & cum illis pariter exci-
 tari: vt tales essemus amatores vitæ permanen-
 tis, quales ipsi sunt vitæ fugientis. Item incitan-
 da est voluntas, vt boni inchoationem non dif-
 ferat: & vt bono inchoato remisse non agat. Ne
 tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de
 die in diem. Egestatem operata est manus re-
 missa. Item incitanda est voluntas ad magna
 bona: vt ad magna bona, magnum desiderium
 habeat. Augustinus. Seruat tibi Deus, quod non
 vult citò dare: vt magna discas magnè deside-
 rare. Qui multum vult, multum potest: qui pa-
 rum vult, parum potest. In libro de vita solita-
 ria. Ignosce Domine, ignosce, excusamus, tergi-
 uersamur, sed non est qui se abscondat, à lu-
 mine veritatis tuæ. Vix est aliquis, qui in eis que
 ad te sunt experiri velit quid possit, etiam quod

Bernard.

*Serm. 53. de
 Verbis Do-
 mini à
 med.*

Eccl. 5.

Pro. 10.

Bernard.

promptissimè potest quandoq; secundum carnem: vel seculum, siue timor impulerit, siue cupiditas traxerit. Sed si fallimus in scios, non nos permittas, vt quasi volentes fallere te, fallamus nosmetipsos. Nos non laboramus, quia vel non possumus, vel non posse nobis videmur: vel consuetudine otij & deliciarum nostrarum non posse, efficimus. In hoc ipsum, peccato nostro manifesto, iudicio tuo occulto, formasti nos, vt forsitan quia nō multum hoc volumus, non possimus: vel quia non voluimus cū potuimus, cū volumus non possumus. Item incitāda est voluntas vt perfici appetat: & ad perfectionem tendat. Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. In libro de vita solitaria. Nolle esse perfectum, delinquere est.

Bernard. Bernardus. Magna pars profectus est, velle proficere. Augustinus. Non progredi, iam regressus est. Cesset omnis ignauia; si volumus non redire, currendum est. Leo papa: In decidendi incidunt periculum, qui proficiendi perdidit appetitum. Item ad ordinationem voluntatis humanæ pertinet, vt Dei voluntatem tanquam regulam habeat, & ei se conformare, studeat: & quod ei placuerit sibi placeat. Glossa super illud Psal. Gloriamini recti corde omnes. Recti corde sunt: qui dirigunt cor suum secundum voluntatem Dei. Seneca. Vir bonus quicquid illi acciderit, æquo animo sustinebit. Sciet enim hoc accidisse lege diuina, ex qua vniuersa procedunt. Cū aliquis voluntati diuinæ suam perfectè conformat, nihil eius voluntati, sicut nec voluntati diuinæ obstat; quod ad pacem animi

Matth. 5.

Bernard.

Epist. 254.

Epist. 77. à medio.

nimi multum facit. Contrarium verò huius multum facit ad animi perturbationem. Quis restitit ei, & pacem habuit? Ad ordinationem etiam voluntatis pertinet, vt respectu aliarum virium dominium habeat, & seruituti vitiorum, quæ pessima est, se non subdat. Bernardus. An non seruus, cui dominatur iniquitas? Et maximè: nisi tu indignius iudices, hominem tibi, quàm vitium dominari.

Iob. 9.

*Lib. 1. de
confid. ante
medium.*

Tertia pars. Actus concupiscibilis & irascibilis determinantur.

CAPVT VIII.

SEquitur de ordinatione virtutis concupiscibilis & irascibilis. Concupiscibilis tendit ad bonum appetitu delectandi. Motus irascibilis est in bonum arduum, vel contra malum, appetitu vincendi. Actus pertinentes ad concupiscibilem sunt concupiscere, gaudere, diligere, & actus contrarij istius sunt respuere, dolere, vel tristari & odire. Concupiscere est appetere sibi bonum, quod nondum habetur. Appetitus verò iste si sit cum intensione, dicitur desiderium. Gaudere est iocundari de boni adeptione, vel eius fruitione. Diligere est alicui bonum appetere, & est propriè respectu alterius, non respectu sui. Contrarium ei quod est concupiscere, est respuere. Respuit verò aliquis bonum vel fastidiendo vel abominando. Abominatio est cum intensione. Contrariū ei quod est gaudere, est dolere, vel tristari. Dolere est affligi ex separatione boni vel conuenientis: vel coniunctione ma-

L 3

li,

li, sed disconuenientis. Contingit etiam aliquid quando de malo proximi dolere, quod est misericordiae: vel de eius bono, quod est inuidia. Ei verò quod est diligere, contrarium est odire. Tres primi actus sunt secundum boni placentiam: tres alij secundum displicentiam. Actus irascibilis respectu excellentiae vel humilitatis sunt quatuor scilicet ambitio, spes, dominatio, contemptus. Ambitio & spes sunt respectu eius quod nondum habetur. Ambitio est appetitus honoris vel excellentiae. Spes verò appetitus eius cum fiducia obtinendi. Dominatio est appetitus honoris obtenti vel gloriatio de illo. Contemptus est reprobatio subiectionis propriae. Contemptus etiam est reprobatio rei vel personae: quia aestimatur vilis à debilitate. Irascibilis sunt quatuor actus contrarij, quatuor praedictis. Primus qui contrariatur ambitioni, est fuga honoris vel excellentiae, quae paruitas spiritus dici potest. Spei contrariatur desperatio: quae est fuga boni ardui propter diffidentiam obtinendi. Dominationi contrariatur humiliatio, quae est amor subiectionis fugiens excellentiam. Contemptui contrariatur reuerentia: quae est veneratio rei vel personae propter eius excellentiam. Actus irascibilis confortantis se contra malum, sunt tres, scilicet, irasci, audere, & insurgere. Contra malum irasci, est vindictam vel punitionem appetere. Audere est de victoria mali praesumere. Ex his sequitur insurgere in destructionem mali, quod est magnanimitatis. Actus irascibilis fugientes malum sunt tres, scilicet poenitentia: quae est fuga vel detestatio

stat io

statio præteriti mali : impatientia , quæ est fuga
mali præsentis : & timor qui est fuga mali futuri.
Et hæc de actu concupiscibili, & irascibili.

De ordinatione actuum concupiscibilis.

CAPVT IX.

AD ordinationem concupiscibilis quantum
ad actum concupiscendi pertinet, vt in bo-
nis terrenis non appetat superflua : sed necessa-
riis sit contenta. Item vt post concupiscentias il-
licitas non eat, sed ab eis se auertat. Bona spiri-
tualia, ad quæ appetenda Saluator monet, appe-
tat intense : temporalia quæ Saluator appetere
dissuadet, si appetit, appetat remissè. Ad ordina-
tionem cõcupiscibilis, quantum ad actum gau-
dendi pertinet, vt non gaudeat de malis vel va-
nis : & vt amplius gaudeat de bonis internis quã
externis : & plus de bonis supernis & æternis,
quàm de bonis infimis & terrenis. Non debet
gaudere de malis propriis vel alienis. Velut in-
fania est, gaudere de malis propriis. Latantur *Pro. 2.*
cum malè fecerint, & exultât in rebus pessimis.
Iniquum est gaudere de malis proximi, vel illi-
us qui te offendit, quod pertinet ad odiũ: vel il-
lius qui respectu tui excellit, quod p̄tinet ad in-
uidiam. Qui lætatur in rûina alterius, nō erit im- *Pro. 17.*
punitus. Puerile est gaudere de vanis. Sen. Fun- *Epist. 23. p. a.*
damentũ bonæ mentis est nō gaudere de vanis. *rum à prim.*
Fundamentũ hoc esse dixi; etiã culmen est. Ad
summa peruênit, qui scit quo gaudeat: qui feli-
citatẽ in aliena potestate non posuit. Super illud
ad Gal. 5. Fructus spiritus est charitas, gaudium,
&c. dicit Glossa. Elatio animi est de his quæ

digna sunt, gaudium mundi de indignis. Seneca. In voluptatibus nihil est magnificum, nihil quod naturam Deo proximam deceat; membrorum vilium ac turpium ministerio veniens, exitu fœda. De bonis internis debemus gaudere. Seneca. Nolo vnquam tibi deesse lætitiã. Volo tibi illam domi nasci. Domi nascitur: si intra te ipsum sit. Idem: Conculca ista quæ extrinsecus splendent: & de tuo gaude. Quid est autem de tuo? De teipso, & de tui optima parte. Idem. Veri boni gaudium est ex bona conscientia, ex contemptu fortuitorum, ex honestis consiliis, ex rectis actionibus, ex placido vitæ & continuo tenore vnã prementis viam. Idem: Improbæ voluptates non sunt solidæ, non sunt fideles; etiam si non nocent, fugiunt. Potius aliquid bonum permansurum circumspice. Sola virtus præstat gaudium perpetuum & securum. De æternis etiam gaudere debemus. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est. In hoc nolite gaudere, quia spiritus subiiciuntur vobis: gaudete autem quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Ad ordinationem concupiscibilis, quantum ad actum diligendi, pertinet, vt in proximo diligatur quod est diligendum: & non diligatur, quod diligendum non est. Item vt diligatur proximus propter id propter quod diligendus est, & ad id ad quod diligendus est. Diligenda est proximi persona: & non sunt diligenda eius vitia. Augustinus in libro de doctrina Christiana. Omnis peccator in quantum peccator, non est diligendus. Omnis homo in quantum homo, est diligendus. Item Augustinus.

*Epist. 23. d-
liquantu-
lum à prin.*

*Epist. 23. à
med.*

*Matth. 5.
Luc. 10.*

*Lib. 1. cap.
27. tom. 3.*

nus. Sic diligendi sunt homines, vt eorum vitia non diligantur. Propter Deum diligendus est proximus. Augustinus in libro de Trinitate. A- manda est creatura: sed si ad creatorem amor referatur, iam non cupiditas, sed charitas erit. Item in lib. Confessionum Domine minus te amat, qui aliquid præter te amat, quod propter te non amat. Diligendus est proximus ad gratiam in præfenti, & gloriam in futuro. Aug. in lib. de doct. Christ. Quisquis rectè diligit proximum, hoc cum eo debet agere, vt etiam ipse toto corde, & tota anima, & tota mente diligit Deum. Item ad ordinationem dilectionis pertinet, vt illi amplius diligantur, qui amplius diligendi sunt, & eo modo diligantur, quo diligendi sunt. Diligendi sunt amplius boni quàm mali: meliores & Ecclesiæ vtiliores quàm minus boni, & minus vtilis: & benefici & propinqui plus amandi sunt, quàm qui tales non sunt. Amandi sunt boni tanquam filij Dei. Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei. Ambrosius: Domestici si boni sunt, malis filiis præponendi sunt. Ad modum diligendi pertinet, vt proximus citra Deum ametur: & supra res temporales. Item vt ametur affectu & effectu. Effectus tamen aliquando ex causa suspenditur. Augustinus. Charitas non intermittatur, officia pro tempore exhibeantur. Infirmioribus effectus dilectionis potius exhibendus est. Augustinus: Charitas quæ tanquam nutrix fouet filios suos, non ordine amandi, sed ordine subueniendi infirmiores fortioribus anteponit: quos tales vult esse, quales iam illi sunt, quos non contem-

*Eodem lib.
 & cap. nũo
 citatis.*

*In lib. soli-
 loquior.
 cap. 19.*

*Lib. 1. cap.
 29. tom. 3.*

Rom. 8.

nendo, sed de illis confidendo interim præterit. Amare debemus in proximo, sicut & in nobis, plus animam quam corpus. Gregorius in moralibus. Cum rectè diligimus, nihil rebus conditis anima nostra charius habemus. Inter illos, qui in religione, tanquam inter homines spirituales, non carnalis, sed spiritualis debet esse dilectio. Spiritualis, inquam, & originaliter & finaliter: ut scilicet à spiritu procedat, & ad spiritus utilitatem tendat. Carnalis est dilectio originaliter, cum aliquis propter pulchritudinem corporis, vel aliquid simile amatur. Finaliter verò dilectio est carnalis, cum aliquis eum quem amat, quod secundum carnem utile est procurat, & de spirituali eius profectu non curat. Maxime intendendum est ordinationem amoris: cum secundum Augustinum 15. de civitate Dei, definitio brevis & vera virtutis, finis ordo amoris. Ad ordinationem etiam concupiscibilis pertinet, ut fastidium boni spiritualis caueatur, & vana consolatio respiciatur. Specialiter cauendum est fastidium in doctrina sacra & diuino officio. Contingit autem fastidium boni spiritualis aliquando ex ignorantia bonorum spiritualium. Sicut enim porci species aromaticas vel margaritas non reputant: sic homines animales spiritualia bona despiciunt. Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt. Bernartus super Cant. Quomodo lux incassum circumfundit oculos cæcos & clausos: sic animalis homo non percipit ea quæ Dei sunt. Neque mittatis margaritas vestras ante porcos: ne forte conculcent eas pedibus suis. Aliquando accidit fastidium boni

Lib. 15. cap. 22. circa finem.

Pro. 1.

Matth. 7.

boni spiritualis ex præsumptione : sicut fastidiū
 cibi corporalis accidit ex ventosa stomachi ple-
 nitudine. Aliquando verò accidit ex infectione
 palati interioris de febre iniquitatis. Augustin. *Lib. 7. con-*
 Palato non sano pœna panis est, qui sano suavis *fess. cap. 18.*
 est. Idem : Palatum febricitantis habet, cui mel
 cœli insipidum est. Respuere debet consolatio-
 nem vanam vir religiosus: quia veram impedit,
 & ad desolationem ducit. Bernardus. Delicata
 est diuina consolatio : & non datur admittenti-
 bus alienam: Rîsus dolore miscebitur. Væ vobis *Pro. 14.*
 diuitibus, qui habetis hîc consolationem vestrâ. *Luc. 6.*
 Item ad ordinationem cōcupiscibilis pertinet,
 vt tristitia sæculi quæ mortem operatur, catiea-
 tur : tristitia verò quæ secundum Deum est, ad-
 mittatur. Tristitia sæculi est quæ provenit ex bo-
 norum temporalium amissione, vel malorum
 pœnaliaum perpeffione, vel de proximi prospe-
 ritate. Tristitia verò quæ secundum Deū est, illa
 est, quæ provenit ex bonorū spiritualium amif-
 sione: vel malorum culpæ commiffione, vel ex
 proximi compassione. Ad ordinationem etiam
 concupiscibilis pertinet, vt illud quod odiendū
 est, odio habeatur. Maximè verò odiendum est
 peccatū, tanquā Deo maximè exosum : homini
 maximè noxiū. Nihil odit Deus nisi peccatū, vel
 propter peccatū. Deus amavit eum, qui nūc dia-
 bolus dicitur, antequā peccatum haberet, & ad-
 huc eum amaret, si in eo peccatum non esset. Al- *Eccl. 14.*
 tissimus odio habet peccatores. Odio sunt Deo *Sap. 14.*
 impius & impietas eius. Ad eò exosum est ei pec-
 catum, quòd nulli parcat, quin pœnam soluat, si
 hoc peccatū requirat. Quatuor de causis solet
 aliquis

aliquis parcere alicui rei. Aliquando propter eius pretiositatem vel nobilitatem. Hac de causa principes terreni subditis eorum nobilibus solent parcere: nolentes vel non audentes facere iustitiam de eis peccantibus: sed Deus nobiliorem principem cœlestis militiæ, vel vnum de nobilioribus propter peccatum superbiæ cum omnibus ei adhærentibus æternaliter damnauit, & de cœlo præcipitavit. Videbam sathanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Non verebitur Dominus magnitudinem cuiusquam: quoniam pusillum & magnum ipse fecit. Aliquando parcitur alicui rei propter eius raritatem. Hac de causa non pepercit Dominus primis parentibus, qui peccauerunt, licet soli essent: qui morte punirentur. Si non esset nisi vnus homo & in mortali peccato decederet, æternaliter illud damnaretur. Aliquando parcitur aliquibus propter multitudinem. Deus verò in diluuium totum genus hominum, exceptis octo personis, propter peccatum submersit. Aliquando parcitur alicui propter consanguinitatem. Deus verò proprio filio non pepercit, qui inter homines & Deum patrem, medium se posuit. Qui proprio filio non pepercit. Bernardus etiam dicit: Qui non pepercit proprio filio, nunquid parceret figmento? Nunquid etiam parceret seruo nequam? Tantum Deus odium habuit ad peccatum, quòd filium suum occidi voluit, vt cum eo destrueretur peccatum. Non habet Deus a deò bonum amicum, nec in cœlo, nec in terra quem ad mortem non odiret, si peccatum mortale in eo inueniret. Sancti etiam, peccatum ma-

Luc. 10.

Sap. 6.

*Rom. 8.
Serm. 16. super
per Cant.
circa med.*

xime,

ximè, & super omnia oderunt, eligentes potius omnia genera tormentorum sustinere, quàm peccatum committere. Qui veram fidem haberet, potius peccatum timeret quam demones vel malos homines, vel bestias crudeles. Peccatum homini maximè nocet. Pessimus hostis est, quem homo habet. Alij hostes non possunt ei nocere, nisi per istum. Nulla enim ei nocet aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Augustinus. Quid times hominem, homo in sinu Dei positus? Tu de illius sinu noli cadere: quidquid ibi patieris, ad salutem valebit, non ad perniciem. Qui custodit præceptum, non experietur quidquam mali. Omnia mala huius mundi ex peccato subsequuta sunt: scilicet fames, sitis, frigus, calor, labor, infirmitas & mors. Peccatum omnes amicos nostros, qui mortui sunt, occidit, & occisurum est nos, & eos qui nobis remanserunt. Nihil esset in mundo, quod non esset bonum, & Deo placens, & homini utile: si non esset peccatum. Maiora verò mala ex eo in futuro sequentur. Peccatum bonitatem suam aufert homini & eius operibus. Plus valet vnus peccatum non habens, quàm mille alij: Melior est vnus timens Deum, quàm mille filij impij. Et plus valet vnum bonum opus eius, qui extra mortale peccatum est, quàm infinita opera facta ab eo, qui est in mortali peccato.

Eccl. 8.

Eccl. 16.

De ordinatione actuum irascibilis virtutis.

CAPVT X.

SEquitur de ordinatione virtutis irascibilis.
Ad ordinationem verò ipsius, respectu excellen-

cellentiæ, pertinet vt virtutum eminentiam, & cœlestem altitudinem appetat: terrenam autem tanquam abominabilem despiciat, tanquam periculosam timeat, tanquam malis abundantem & bonis deficientem fugiat. Terrena altitudo, vt est altitudo domini, vel mundanæ gratiæ, vel humanæ laudis, valde est contemptibilis, cum Deo sit abominabilis. Quod hominibus altum est, abominatio est apud Deum. Superbi qui terrenam altitudinem appetunt, multum Deum despiciunt: ideò meritò multum despiciuntur ab eo, vt sint ei abominabiles. Qui ma contemnunt, erunt ignobiles. Inter creaturas terra est ordine infima naturaliter, pedibus hominum conculcanda: & bona terrena valore sunt minima: & inter hæc minima minimum est puluis vanæ gloriæ, quam terrena altitudo sectatur. Ad vilitatem terrenæ altitudinis pertinet, quod per vilia & indigna ad illam ascenditur. Seneca. Non sit tibi ambitio, quæ ad dignitatem nisi per indigna te non adducet. Item, quod pessima seruitus, scilicet vitiorum & diaboli, eam comitatur. Superbi in altitudine terrena positi, etiam illis seruiunt, quibus dominari videntur, quibus providere tenentur. Vnde minus sunt liberi quàm ipsi, cum habeant multos dominos, & ipsi vnum. Et licet exterius videatur esse magnæ potestatis, tamen in se sunt minoris virtutis, & maioris infirmitatis, minus valentes resistere vitiis. Arundinea est potestas eorum, exterius habens nitorem, intus vacuitatem. Ad homines habet apparentiam, sed in ipsis non habet existentiam. Periculosa est altitudo terrena, & non

Luc. 16.

1. Reg. 2.

non desideranda, sed timenda. Augustin. *Quantum quis in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur. Dæmones qui cœlestem altitudinem amiserunt, positis in terrena altitudine invidentes, maximè eos impugnant: reputantes sibi honorabilius, si eos sibi subiecerint: & scientes quòd per eos poterunt pluribus dominari. Terrena altitudo mons est, in quo magni & fortes perierunt. Incliti Israël super montes interfecti sunt. Ionathas in excelsis occisus est. Altitudo terrena mons pestifer est. Ecce ego ad te mons pestifer, qui corrumpis vniuersam terrâ. Locus est etiam præcipitij. Bernardus. Facile est in alto se continentem obstupescere: & de vita periclitari. Altitudo terrena fugienda est, cum abundet malis, & deficiat bonis. Hanc fugit Iesus, sciens enim quod venturi erant, vt facerent eum regem: fugit montem solus. Sordes vitiorum ad hunc locum defluunt. Quod mirum poterit videri ei qui credit veram altitudinem esse: sed in veritate nõ est altitudo, sed locus valde demissus, cum sit inferno proxim⁹: & à Deo, & à cœlo remotus. A cœlo est remotus, ad quod est via per humilitatem. Vnde super illud psal. Iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde. dicit glossa: Altus quidem est Dominus: vicinatur tamen humili: & non se erigenti. Altitudo terrena est locus ventis expositus. Perflant enim altissima venti. Vnde non est ibi quies, sed quasi tempestas. Gregorius. Quid est potestas culminis, nisi tempestas mentis? Specialiter ibi perflat aquilo, iuxta verbũ primi superbi: Sedebõ, inquit, in lateribus aquilonis. Vnde est locus frigi-*

In reg. 3. circa finem.

2. Reg. 1.

*Hier. 51.
Epist. 123.
aliquid habet simile.*

Ioan. 6.

*Glossa ord.
ibi ex Aug.*

*Lib. 1. past.
cap. 9.*

Isa. 14.

frigidus sine calore charitatis. Flatus aquilonis est suggestio diaboli ad discordiam & odium. Sicut Christus ignem dilectionis venit in terram mittere, sic diabolus conatur illum extinguere. Bonis deficiens est mons iste. Vix enim à Domino visitatur: etsi ab eo visitaretur irrigatione gratiæ, ventorum flatu exiccaretur, vel ad loca humiliora aqua descenderet. Augustinus, Confluit aqua ad humilitatem vallis, de supercilio montis. Item ad ordinationem irascibilis pertinet, vt homo humilem locum eligat,

Luc. 14.

iuxta consilium Saluatoris: Recumbe in nouissimo loco. Hic est locus congruens homini, qui

Eccl. 10.

terra est & cinis. Quid superbis terra & cinis. Locus terræ locus est infimus. Cineri non expedit esse in alto, ne dispergatur à vento. Status humilis, est locus quietus & tutus, & abundans bonis. Quietus est: quia non est ventis expositus. Erit vir sicut qui absconditur à vento: & celat se à tempestate. Tutus est. Sapiens: Superbia omnia habet in periculo: humilitas in tuto. Augustinus. Humilitas in imo est, & non habet quod cadat: bonis abundat, quia humilibus dat Deus gratiam. Augustinus. Alta ficcantur, ima replentur. Vallis humilitatis est fertilissima. Psal, Valles abundabunt frumento.

Isa. 32.

Item ad ordinationem irascibilis pertinet, vt homo de viribus suis diffidat: & de Dei virtute confidat, vt Dei adiutorium eum fortem efficiat. Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem. Fortitudinem, inquam, propriam in diuinam. Fœlix commutatio, cùm aliquis de suis viribus diffidens, propria fortitudine se exuit:

*1. Petr. 5.**Isa. 40.*

&

& Dei fortitudine, de qua cōfidens adiutorium
 habet, quodammodo se induit. Bernardus su-
 per Cantic. Nil omnipotentiam verbi clario-
 rem reddit, quàm quòd omnipotentes facit
 eos, qui in se sperant. Denique omnia possibilia
 sunt credenti. Item ad ordinationem irascibilis
 pertinet, vt homo neminem despiciat. Non est
 despiciendus homo, quem Deus ad imaginem
 suam fecit: quem regni cœlestis participem esse
 voluit: cui angelorum sanctorum custodiam
 adhibuit: Videte ne contemnatis vnum ex his
 pusillis. Angeli enim eorum semper vident fa-
 ciem patris mei, qui in cœlis est. Ad ordinatio-
 nem irascibilis, quantum ad actum irascendi,
 octo pertinent. Primum, vt homo non ex facili
 irascatur. Spiritum ad irascendum facilem quis
 poterit sustinere? Intollerabilis est familiaritas
 iracundi. Noli esse amicus homini iracundo.
 Qui facile irascitur, est sicut domus de palea,
 quæ facile comburitur, vnde Dominus talis do-
 mus multum damnificatur. Sic qui facile irasci-
 tur ad sibilum vnus verbi, omnia bona sua per-
 dit. Væ his qui perdiderunt sustinentiam. Qui
 impatiens est: sustinebit damnum. Secundum
 est, vt non velociter irascatur. Ne sis velox ad i-
 rascendum. Sit omnis homo tardus ad iram.
 Qui velox est ad irascendum, velox est ad se
 præcipitandum, & ad faciendum saltum, quo
 sibi collum frangat: dum de statu amoris, ad sta-
 tum odij transit. Tertium est, quòd iræ resista-
 tur: ne homo ab ea superetur. Non te superet
 ira. Multum timendum est superari ab ira, quasi
 ab hoste crudelissimo: & qui non habet miseri-

*Serm. 85. su-
 per Cant.
 paulò ante
 medium.*

Matth. 23.

Pro. 13.

Pro. 22.

Eccl. 2.

Pro. 19.

Eccl. 7.

Iacob. 1.

Iob. 36.

Pro. 27.

M cordi-

Ephes. 4.
Eccl. 11.
Iob 31.
Pro. 11.

Glossa ord.
ibid.
Pro. 26.

Ioan. 12.

Iacob. 1.

Eccl. 7.

Epist. 47.
circa finem
illius.

Matth. 5.
1. Pet. 3.

cordiam: Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor. Cùm secundum sapientem, Ira furor brevis sit, multum timendum est dominium iræ, sicut dominium infani. Quartum est, vt ira cito prematur: Sol non occidat super iracundiam vestram. Aufer iram de corde tuo. Cito auferenda est ira de corde: sicut ardès carbonis de sinu. Ignis est vsq; ad consummationem deuorans. Quintum est, vt ira sermone non indicetur. Fatuus statim indicat iram suam. Gloria Natura iræ est, vt prolata magis ferueat, occultata languescat: Qui imponit stulto silentium iras mitigat. Sextum est, vt ira operari non permittatur. Cùm in tenebris sit animus iratus, non videt quid sit agendum. Qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat. Opus quod alias esset commendabile, cùm ex ira procedit, non est commendabile. Ira enim viri iustitiam Dei non operatur. Septimum est, vt irascatur vitio, non personæ. Ira qua quis irascitur vitio, utilis est. Melior est ira risu; quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. Octauum est, vt potius irascatur culpæ propriæ, quàm alienæ. Seneca. Regum nobis animos induimus. Illi obliuiscunt infirmitatis alienæ desæuiunt, quasi iniuriam acceperint. Augustinus: Irascere seruo tuo ne peccet: irascere tu tibi ne pecces.

Item ad ordinationem irascibilis, quantum ad reliquos eius actus pertinet, vt nihil audeat quod Deus inhibeat: nihil timeat, quod Deus iubeat: pro iustitia omnia mala pœnæ libenter sustineat. Beati enim sunt, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Si quid patimur pro-

propter iustitiam, beati. Item, vt contemptus impiorum contemnat, & irrisiones irrideat. Seneca: *Æquo animo audienda sunt imperitorum conuitia: & ad honesta vadenti contemnendus est ipse contemptus.* Cùm diceretur cuidam sapienti, homines te contemnunt, ait: *Et illos asini.* Sicut nec illi asinos: nec ego illos curo. Seneca. Nondum *foelix es, si nondum turba deridet te.* Deum, nō hominem timeat: quia qui timet hominem, citò corruit. Vera mala, non umbras malorum fugiat. Vera mala sunt pœnæ futuræ vitæ: umbræ illorum sunt pœnæ præsentis vitæ: Omnia transferunt tanquam umbra.

*Epist. 77.
paulo post
prim. eius.*

Pro. 29.

Sap. 5.

SECUNDA PARS PRINCIPALIS. DE
triplici ordinatione virtutum.

CAPVT II.

SEQUITVR de ordinatione virtutum. Possumus distinguere triplicem ordinem virtutum, scilicet ordinem plantationis, ordinem meritoria operationis, & ordinem reparationis. In ordine plantationis prima est fides. Primò enim docenda sunt opera fidei. In ordine meritoria operationis prior est charitas, quasi illam imperans. In omni enim operatione ordinata primum est amor siue desiderium finis: & ex illo sunt mediæ operationes, vt apparet in ædificatione domus, cuius causa est eius inhabitationis amor, ex quo amore, perpenditur non solum ædificatio, sed etiam quæ ædificationem iuuant, vt in-

M 2

quifi-